

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№1

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, yanvar.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikrarov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INSON KAPITALINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	52
Dilnoza Ruziqulova Xoliqovna	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLAR BAZASINI BAHOLASH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	56
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XALQARO TAJRIBA	60
Maksumova Umidaxon Sadikjonovna	
ОЛИГОПОЛИЯ И ТЕОРИЯ ИГР	64
Камилова Наргиза Абдукаххоровна, Наимов Самандар Раджабович	
ЦИФРОВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ: НОВАЯ ЭРА ЭФФЕКТИВНОСТИ	67
Каракулов Фарход Зайпудинович	
MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING INNOVATSION YECHIMLARI	72
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TIJORAT BANKLARIDA ULARNING SIFAT MEZONLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	77
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH IMKONIYATLARI	82
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich, To'xtayev Kamol Po'latovich	
MARKETING VA BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TAYYOR KIIYIMLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	87
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
NAMANGAN VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI	93
Odilova Malika Abdushukur qizi	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	98
Toshtemirov Xojjakbar Qahramon o'g'li	
ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ	103
Артикова Шохида Ильясовна	
MINTAQALARDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	107
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
THEORETICAL ASPECTS OF SERVICES IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN'S ECONOMIC TRANSFORMATION	114
Umidjon Normurodov, Qodirov Yusufbek Suyunbek ugli	
РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ	120
Расулов Нозимжон Набиджонович	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING JORIY QILINISHI VA UNI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI.....	125
Saburov Jumanazar Saliyevich	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA ICHKI BOZORNI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI	129
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Убайдуллаев Худоёр Бахтиёр угли	

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	141
Xayitov Rustam Burxonovich	
BARQAROR MOLIYALASHTIRISH KONSEPSIYASIGA MUVOFIQ "YASHIL" INVESTITSİYALARNI RIVOJLANTIRISH.....	146
Abduraxmonov Alimardon Sodiқ o'g'li	
BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISH.....	151
Dushamov Maxmudjon Maksudbekovich	
HUDUDLARDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	159
Ibodova Dilsora Ibodovna	
INVESTITSION PORTFELLARNI SHAKLLANTIRISH, BAHOLASH VA BOSHQARISH.....	165
Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Abdullaeva Shohista	
KICHIK XIZMATLAR FAOLIYATINI RASMIYLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI KO'RSATKICHLARINI OSHIRISH.....	170
Xalimbetov Farxad Bagibekovich	
MONOPOLIYAGA QARSHI BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUVLAR.....	173
Akbarov Jasur Ikromjon o'g'li	
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДИНАМИКИ И СЕЗОННОСТИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Салиходжаева Умида Абдуакбар кизи	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI TALABNI PROGNOZLASHNING CHAKANA MARKETING INNOVATSİYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI ROLI	186
Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi	
TEMIR YO'L YO'LOVCHI TASHISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI	200
Eshboyev Ulug'bek Farxodovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOT VA AUDIT METOLOGİYASINI TAKOMILASHTIRISH	205
Zufarova Zilola Raxim qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN RISKLARNI BOSHQARISH MEXANIZMIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILLARI	216
Rahmonqulov Temirbek Eshmamatovich	
MULKIY SOLIQLARNING MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI TA'SIRINI BAHOLASH.....	222
Aliyarov Olim Abdug'aparovich	
AVTOMOBIL SANOATIDA MAHSULOT BILAN BOG'LIQ XIZMATLAR TASNIFI	231
Saidov Dilshodbek Razzakovich	
UY-JOY FONDINI SAMARALI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI.....	236
Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li	
TURIZMNI IQTISODIYOTDA TO'G'RIDAN TO'G'RI TA'SIRINI STATISTIK TADQIQOTI.....	241
Jumanova Zilola Tuychiyevna	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR BANK EKOTIZIMLARI VA O'ZBEKISTON BANK EKOTIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA QIYOSIY TAHLILI	248
X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI UCHUN DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARUV METODOLOGİYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	254
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	
OROL BO'YI MINTAQASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI INNOVATSION BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	259
Umarova Xusnora Dilmurod qizi	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISHCHI KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	264
Xolmurotov Salimbek Eshbekovich	
INNOVATSION KLASTERLARNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMI	269
Quliyev Begimqul Melikovich	
ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ	276
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич	
АГРОЭКОТУРИЗМ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ УЗБЕКИСТАНА	281
Хайдаров Ойбек Зоирович	
THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON SERVICE QUALITY AND CUSTOMER SATISFACTION IN THE HOUSEHOLD SERVICE SECTOR: EMPIRICAL EVIDENCE FROM SAMARKAND REGION	287
Pardayev Sherzod Xolmurodovich, Yuldosheva Zulfizar Sayfullayevna	
DEVELOPMENT OF INTERACTIVE MODELING METHODS FOR THE SYNTHESIS OF INTELLIGENT CONTROL SYSTEMS FOR TECHNICAL OBJECTS IN THE DIGITAL ECONOMY	293
Mamutova Aygul Kalmurzaevna	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISH MASALALARI	298
Abdurazakova Nasiba Sultanovna	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI TRANSFORMATSIYASI VA UNING MOLIYAVIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI	303
Tashmuxeimova Yayra Atxamovna	
ZAMONAVIY AXBOROT TIZIMLARI ORQALI SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL	308
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
TA'LIM MIGRATSIYASI VA INTEGRATSIYA KO'RSATKICHLARINI STATISTIK TAHLILI: YEVROPA ITTIFOQI (SIRIUS) TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	314
Abdullayeva Gulhayot Shuhratovna	
HUDUDIIY SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI KO'P OMILLI STATISTIK TAHLIL ETISHDAGI ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR VA ULARDAN FOYDALANISH YO'LLARI	319
Tag'oyev Feruz Yorqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI HUDUDIIY INVESTITSIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA TAHLIL VA TAVSIYALAR	326
Egamberdiev Abbasxon Sherali o'g'li	
KICHIK BIZNESDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH VA RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	331
Nurullayev Baxrom Botirovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH	337
Ne'matova Mavsuma	
ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA ISLOMIY MOLIYA VA NOBANK KREDIT TASHKILOTLARIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING NAZARIY ASOSLARI	341
Galatov Abbas Alibekovich, Xalilov Nurullo Xamidillayevich	
IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISHGA QARATILGAN DAVLAT FISKAL SIYOSATI HOLATI TAHLILI	346
Xudayberginova Nigora Turgunbayevna	
MEHNATGA HAQ TO'LASHTIRISH MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLIHNING ASOSIY VAZIFALARI	356
Anvar Raximov Maxmarasulovich	
"CRADLE TO CRADLE" VA "CRADLE TO GRAVE" KONSEPSIYALARINING UMUMIY VA XUSUSIY JIHATLARI	360
Sodikov Zokir Rustamovich	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	366
Qarshiyev Obidjon Egamberdievich	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI VA MINTAQA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI: KEYNESIAN YONDASHUV NUQTAI NAZARIDAN.....	370
Shermatov G'ofurjon G'ulamovich	
QURILISH KORXONALARIDA INQIROZGA QARSHI BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI (ROSSIYA TAJRIBASI)	377
O'rinboyev Doniyorjon Baxtiyorjon o'g'li	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA YASHIL XIZMATLAR SEKTORINING TRANSFORMATSIYASI.....	385
Aliqulova Laylo Ziyadin qizi	
VIRTUAL TA'LIM MUHITI ORQALI TALABALARNING MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	390
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA TRANSPORT INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH KO'RSATKICHLARINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHTIRISH	395
Qo'ziyboyev Umarbek Ulug'bekovich	
ОЦЕНКА СТОИМОСТИ И РИСКОВ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ (FDI)	400
Бахтиярова Дильноза Мадминджановна	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING AHAMIYATI.....	407
Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich	
O'ZBEKISTONDA INTEGRATSIYALASHGAN YASHIL MOLİYALASHTIRISH ARHITEKTURASI: KONSEPTUAL MODEL VA AMALIY TAKLIFLAR.....	412
Quliyev Ulug'bek Mirzayevich	
BANK TIZIMI FAOLIYATI MISOLIDA MOLİYAVIY ISLOHOTLAR SHAROITIDA KORXONALAR LIKVIDLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	419
Iminova Nurjahan Qodirjon qizi, Karimov Sardorbek Shuxratjon o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING SANOAT RIVOJI VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI O'RNI	423
Baxtiyor Abduganiyev, Nodira Saidbaxromova	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В СТАНОВЛЕНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	427
Li Kristina Alekseyevna, Элназарова Шарифа Исроиловна, Эшпулатов Достонбек Боходир огли	
TOVAR-XOMASHYO BIRJASIDA SAVDO TURLARINING SHAKLLANISHI VA ULARNING BOZOR SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	432
Xudayberdiyev Kamoliddin Ustemirovich	
THE ROLE OF CORPORATE STRUCTURES IN THE DEVELOPMENT OF GLOBAL FINANCIAL RELATIONS.....	438
Kurbaniyazov Shakhzodbek Karimovich	
BANKLARNI MODERNIZATSIYA VA TRANSFORMATSIYA QILISH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASH SAMARADORLIGINI TA'MINLASH VA UNI OSHIRISHNING ASOSIY YO'LLARI	442
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING: O'ZBEKISTON SHAROITIDA SAMARADORLIK VA INTEGRATSIYA MODELLARI	446
Kamilov Farxod Shamilevich	
TASHQI SAVDODA EKSPORTNING MAKROIQTISODIY AHAMIYATI	453
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna	
РАЗВИТИЕ АСПЕКТОВ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	459
Юсупов Махамадамин, Закирова Умида Махамадаминовна	
LIZING OLUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA YURITILISHI	462
Sadritdinov Baxodir	

YASHIL IQTISODIYOT VA KICHIK BIZNES RIVOJLANISHINING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI	467
Isroilov Dilshodbek Rustamovich	
TEXNOLOGIK RESURLARNI BOSHQARISHDA STRATEGIYALARDAN FOYDALANISH	474
Kazakov Olim Sabirovich	
OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARINING IQTISODIY AHAMIYATI HAMDA ZARURLIGI.....	479
Abdusattarova Dildora Bohodirovna	
SANOAT KORXONASIDA INNOVATSION JARAYONLAR SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISHNING METODIK YONDASHUVLARI.....	485
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	491
Kafiyev Xojiakbar Xosilbek o'g'li	
BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI.....	496
Xolmatov Otabek Oybek o'g'li	
INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALAR.....	499
Sheraliyeva Saida Azatovna	
TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH VA IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA KLASTER USULLARINI QO'LLASH.....	504
Mizrob Maxmudovich Tashov	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ СТОИМОСТИ КОМПАНИИ В ПРОЦЕССАХ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ.....	514
Ли Илларион Георгиевич	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВИДОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА УЗБЕКИСТАНА.....	519
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
УСТОЙЧИВОЕ И ЦИФРОВОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ	525
Усманова Азиза Баходировна	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI INNOVATSION ASOSDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURIYATI.....	529
Temurbek Olimovich Mamayunusov	
КОМПЛЕКСНОЕ УЧЁТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	536
Эркинбаев Якуббой Хушнуд угли	
ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARINING DAVLAT QARZ BARQARORLIGINI TA'MINLASH VA QARZ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH INSTITUTSIONAL VA AMALIY QO'LLANISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH	541
Raxmatov Hamid Hasan o'g'li, Akramov Azizjon Kabirovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SEKTORIDA INSTITUTSIONAL VA INVESTISION OMILLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA QO'SHMA TA'SIRI.....	549
Fayziyev Oybek Raximovich	
INSTITUTIONALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION EFFECTIVENESS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF OECD COUNTRIES' EXPERIENCE IN GOVERNANCE FOR PUBLIC ADMINISTRATION REFORM.....	556
Sarvar Saidov Khairulloyevich	
O'ZBEKISTONDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	562
Zaynutdinova Umida Djalalovna, Miraxmedova Maftuna Ibragimovna	
SAMARQAND VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA INSON KAPITALINING ROLI.....	568
Gulnora Mardievna Shadieva, Avazova Charos	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ РАБОТНИКОВ ВУЗОВ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ СФЕРЫ УСЛУГ	572
Шадиева Гулнора Мардиевна, Рустамова Фируза	

KICHIK BIZNES KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH.....	578
Eminchayev Baxodir Sadikovich	
MINTAQA IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARINING NAZARIY TAHLILI.....	583
Tuyev Abdurahmon Yusubovich	
AKTIVLAR SIFATIGA TA'SIR ETUVCHI MAKROIQTISODIY VA INSTITUTSIONAL OMILLARNING TAHLILI.....	587
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING MUAMMOLI KREDITLARI (NPL) KO'RSATKICHI ORQALI BANK TIZIMI BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	594
Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich, Vaxabov A.V.	
AKSIYADORLAR BILAN MANFAATLI MUNOSABATLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA AKSIYADORLAR VA ULARNING HUQUQLARINI TA'MINLASH.....	600
Raimov Farrux Avazjon o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ СТРАНЫ В ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ.....	605
Мирпулатова Луиза Мансуровна, Абдумажидов Шахзод Шерзод угли	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING YAIMDAGI ULUSHI VA UNING IQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	610
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASSTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	615
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
SURXONDARYO VILOYATI ISHLAB CHIQARISH SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGI KO'RSATKICHLARINING STATISTIK TADQIQOTI.....	619
Buriyev Ubaydulla Bozor o'g'li	
MAMLAKATIMIZDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR.....	623
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLARI VA ULARNI BOSHQARISH MASALALARI.....	630
Yuldasheva Nazokat Muzaffar qizi	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING BARQAROR RIVOJLANISH MEXANIZMI: MONITORING VA BAHOLASH TIZIMI.....	635
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH TENDENSIYALARI VA MUAMMOLARI.....	640
Raxmanova Iroda Xasilovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYA QILISH VA RAQAMLASHTIRISH: MUAMMOLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR.....	645
Turgunov Abror Kadirovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BANK XIZMATLARI VA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARNING TARAQQIYOTI.....	650
Muminova Marguba Mamirkulovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	655
Ulashev Xubbim Askarovich	
KADRLAR SIYOSATI VA DAVLAT XIZMATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH HAMDA RIVOJLANTIRISHNING MILLIY MODELINI YARATISH.....	659
Turayev Laziz Shokirovich	
BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMRADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI VA AHAMIYATI.....	664
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	

QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI UNDIRISH JARAYONIDA SOLIQ TAFOVUTINI (VAT GAP) ANIQLASH VA BAHOLASH USULLARI: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON SHAROITIDA ADAPTIV YONDASHUV.....	670
Urazmatov Jonibek Musurmanovich	
HUDUDLAR SOLIQ SALOHİYATI: OMILLAR VA NATIJA.....	675
Baxtiyorov Umid Kaxramon o'g'li	
AN'ANAVIY HUNARMANDCHILIKNI RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI INNOVATSION TRANSFORMATSIYA QILISH MEXANIZMLARI.....	680
Ermetov A.I.	
TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHDA SUPPLY CHAIN CONTROL TOWER KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI.....	686
Yuldashev Abduxakim Abdulkarimovich	
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA AXBOROT RESURSLARINING BOSHQARUV MODEL VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	691
Yo'ldoshev Nodirbek Ne'matjon o'g'li	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIGA MENTORLIK TIZIMINI TATBIQ QILISHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	696
Xurshida Maxmadaminova	
RAQAMLI PUL TIZIMINING KORRUPSIYA VA YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI.....	701
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Abdiyev Mansur Musurmonovich	

RAQAMLI PUL TIZIMINING KORRUPSIYA VA YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI

Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich

prof., DSc., Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi
Budjet-soliq ilmiy tadqiqotlari instituti direktorining birinchi o'rinbosari

ORCID: 0000-0002-7430-3608

Email: pulatovdilshod56@gmail.com

Abdiyev Mansur Musurmonovich

Soliq, bojxona va tarif siyosatini takomillashtirish loyihasi yetakchi mutaxassisi,
mustaqil izlanuvchi

ORCID: 0009-0008-1448-7370

Email: abdiyevmm@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli pul tizimini joriy etishning korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashdagi institutsional ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli to'lovlar orqali moliyaviy operatsiyalarning shaffofligini oshirish, naqd pul aylanmasini qisqartirish hamda inson omiliga bog'liq korrupsion xavflarni cheklash imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, xorijiy tajriba asosida raqamli pul tizimining soliq ma'muriyatchiligi va davlat moliyaviy nazoratiga ta'siri baholanib, O'zbekiston sharoitida uni samarali joriy etish bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli pul tizimi, raqamli valyuta, korrupsiyaga qarshi kurash, yashirin iqtisodiyot, institutsional islohotlar, moliyaviy shaffoflik.

Abstract. This article examines the institutional significance of implementing a digital currency system in combating corruption and the shadow economy. The study highlights the potential of digital payments to enhance financial transparency, reduce cash circulation, and limit corruption risks associated with human factors. Based on international experience, the impact of digital currencies on tax administration and state financial control is analyzed, and scientific conclusions as well as practical recommendations for the effective implementation of digital currency in Uzbekistan are proposed.

Key words: digital currency system, digital currency, anti-corruption, shadow economy, institutional reforms, financial transparency.

Аннотация. В статье анализируется институциональное значение внедрения цифровой денежной системы в борьбе с коррупцией и теневой экономикой. Рассматриваются возможности повышения прозрачности финансовых операций, сокращения наличного денежного оборота и снижения коррупционных рисков за счёт использования цифровых платежей. На основе зарубежного опыта оценивается влияние цифровых валют на налоговое администрирование и государственный финансовый контроль, а также формулируются научные выводы и практические рекомендации по внедрению цифровой валюты в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: цифровая денежная система, цифровая валюта, борьба с коррупцией, теневая экономика, институциональные реформы, финансовая прозрачность.

KIRISH

Bugungi kunda korrupsiya va yashirin iqtisodiyot iqtisodiy rivojlanishni cheklovchi eng muhim institutsional muammolardan biri bo'lib, davlat moliyaviy resurslarining samarasiz taqsimlanishi, soliq tushumlarining kamayishi hamda ijtimoiy adolat tamoyillarining buzilishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, naqd pul aylanmasining yuqori

ulushi, moliyaviy operatsiyalarning to'liq qayd etilmasligi va inson omiliga bog'liq boshqaruv qarorlari korrupsion xavflar hamda norasmiy iqtisodiy faoliyatning kengayishi uchun qulay muhit yaratadi. Mavjud nazorat va tartibga solish mexanizmlari ushbu muammolarni to'liq bartaraf etishda har doim ham yetarli samara bermayotgani iqtisodiy munosabatlarda shaffoflikni oshirishga qaratilgan yangi yondashuvlarni taqozo etmoqda.

Shu sharoitda to'lov va hisob-kitob tizimlarini raqamlashtirish, xususan, raqamli pul tizimini joriy etish korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli pul tizimi moliyaviy operatsiyalarni elektron shaklda amalga oshirish, tranzaksiyalarni avtomatik ravishda qayd etish va ular ustidan samarali nazorat o'rnatish imkonini beradi. Bu esa naqd pul aylanmasini qisqartirish, inson omilini cheklash hamda korrupsion sxemalarni amalga oshirish imkoniyatlarini tizimli ravishda kamaytirishga xizmat qiladi.

Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli to'lovlar ulushi yuqori bo'lgan mamlakatlarda yashirin iqtisodiyot hajmi nisbatan past bo'lib, soliq ma'muriyatchiligi va davlat moliyaviy nazorati samaradorligi yuqori darajada shakllangan. Biroq aksar tadqiqotlarda raqamli pul tizimi asosan texnologik innovatsiya sifatida baholanib, uning davlat moliyaviy boshqaruvi va nazorat tizimlariga kompleks institutsional ta'siri yetarlicha ochib berilmagan.

Mazkur maqolada raqamli pul tizimining korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashdagi ta'siri faqat texnologik yechim sifatida emas, balki davlat moliyaviy boshqaruvi, soliq ma'muriyatchiligi va budget nazoratini qamrab oluvchi institutsional mexanizm sifatida kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli to'lovlar orqali moliyaviy operatsiyalarni to'liq qayd etishning soliq ma'muriyatchiligi va davlat moliyaviy nazoratiga ta'siri tizimli yondashuv asosida yoritiladi. Shuningdek, xalqaro tajriba va empirik ma'lumotlarga tayangan holda raqamli pul tizimining korrupsiya va yashirin iqtisodiyotni qisqartirishdagi amaliy mexanizmlari aniqlanib, ularni O'zbekiston iqtisodiy sharoitiga tatbiq etish bo'yicha ilmiy asoslangan amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda Markaziy bank raqamli valyutalari (CBDC) masalasi xalqaro iqtisodiy adabiyotda alohida tadqiqot yo'nalishi sifatida shakllandi. Xususan, Xalqaro hisob-kitoblar banki (Bank for International Settlements (BIS)) tomonidan tayyorlangan tadqiqotlarda CBDC naqd pulga qo'shimcha shakl sifatida to'lov tizimlarining samaradorligini oshirish, tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish va pul muomalasida shaffoflikni ta'minlash imkoniyatiga ega ekani ta'kidlanadi [1].

Xalqaro valyuta jamg'armasi hisobotlarida raqamli pullarni joriy etish moliyaviy inklyuziyani kengaytirish, davlat daromadlarini oshirish hamda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslangan [2]. Shu bilan birga, keyingi tadqiqotlarda CBDCning moliyaviy barqarorlikka ta'siri, jumladan, bank depozitlarining chiqib ketishi va likvidlik bilan bog'liq xavflar alohida tahlil qilingan [3].

Yevropa Markaziy banki (ECB) tomonidan ishlab chiqilgan raqamli yevro konsepsiyasiga bag'ishlangan hisobotlarda CBDC naqd pulni to'liq almashtiruvchi emas, balki uni to'ldiruvchi to'lov vositasi sifatida qaralishi lozimligi qayd etilgan [4]. Shuningdek, ECB ishchi hujjatlarida raqamli valyutalarning tijorat banklari orqali moliyaviy vositachilik jarayoniga ta'siri nazariy jihatdan asoslangan [5].

Jahon banki tadqiqotlarida CBDCni joriy etishda texnologik infratuzilma, huquqiy baza va davlat institutlarining tayyorgarligi hal qiluvchi ahamiyatga ega ekani ko'rsatilgan [6]. Mazkur manbalarda raqamli pul tizimini bosqichma-bosqich joriy etish eng maqbul yondashuv sifatida tavsiya etiladi.

Barqaror tokenlar va raqamli valyutalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalasi Moliyaviy barqarorlik kengashi hisobotlarida alohida o'rin egallaydi. Unda raqamli aktivlarning moliyaviy tizimga ta'siri va ularni samarali tartibga solish zarurati ta'kidlangan [7].

Korrupsiya va yashirin iqtisodiyot masalalari nuqtayi nazaridan Transparency International tahlillarida raqamli to'lovlar ulushining oshishi inson omilini qisqartirishi, moliyaviy nazoratni kuchaytirishi va korrupsion xavflarni kamaytirishi mumkinligi qayd etilgan [8]. Bu holat raqamli pul tizimining korrupsiyaga qarshi kurashdagi institutsional ahamiyatini tasdiqlaydi.

Shuningdek, Xitoy Xalq banki tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarda raqamli yuan (e-CNY) orqali amalga oshirilayotgan tranzaksiyalarning real vaqt rejimida monitoring qilinishi soliq va moliyaviy intizomni mustahkamlayotgani ko'rsatilgan [9].

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili raqamli pul tizimlari nafaqat to'lov infratuzilmasini modernizatsiya qilish, balki korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishda davlat boshqaruvi va moliyaviy nazorat tizimlarini takomillashtiruvchi muhim institutsional islohot ekanini ko'rsatadi. Biroq milliy sharoitlarni hisobga olgan holda raqamli pul tizimining amaliy ta'sirini chuqur tahlil qilishga ehtiyoj saqlanib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda raqamli pul tizimining korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashdagi institutsional ahamiyatini baholashda umumilmiy va maxsus iqtisodiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Ilmiy adabiyotlarni tanqidiy tahlil qilish orqali Markaziy bank raqamli valyutalariga oid nazariy yondashuvlar va xalqaro tajriba o'rganildi.

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya hamda taqqoslama tahlil usullari qo'llanilib, raqamli pul tizimining to'lov infratuzilmasi, moliyaviy nazorat va soliq ma'muriyatchiligiga ta'siri kompleks baholandi. Olingan natijalar asosida umumiy xulosalar shakllantirilib, ular O'zbekiston sharoitiga tatbiq etildi hamda amaliy takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Markaziy bank raqamli valyutasini (CBDC) joriy etish jarayoni bir qator iqtisodiy muammolarni keltirib chiqaradi. Avvalo, raqamli pul tizimi naqd va mavjud naqd pulsiz pul shakllari bilan o'zaro munosabatda bo'lib, pul aylanmasi tuzilmasini o'zgartirishi mumkin. Bu esa pul-kredit siyosati mexanizmlariga, ayniqsa, likvidlikni boshqarish va foiz stavkalariga ta'sir ko'rsatishi ehtimolini yuzaga keltiradi.

Shuningdek, aholining raqamli moliyaviy savodxonligi yetarli darajada bo'lmagan sharoitda raqamli pul tizimini joriy etish iqtisodiy nomutanosibliklarga olib kelishi mumkin. Raqamli infratuzilmaning hududlar kesimida bir xil rivojlanmaganligi ham CBDCdan foydalanish imkoniyatlarini cheklovchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Bu holat raqamli pul tizimini joriy etishda bosqichma-bosqich va ehtiyotkor yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, CBDCni to'lov vositasi sifatida joriy etish to'lov tizimlari samaradorligini oshirish imkoniyatiga ega. Raqamli pullar orqali amalga oshiriladigan to'lovlar tezkorligi, aniqligi va shaffofligi bilan ajralib turadi. Bu esa tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish va to'lov infratuzilmasini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

Bank tizimi nuqtayi nazaridan esa CBDC ikki tomonlama ta'sirga ega. Bir tomondan, raqamli pul tizimi bank xizmatlarining raqobatbardoshligini oshiradi va moliyaviy inklyuziyani kengaytiradi. Ikkinchi tomondan, depozitlarning ma'lum qismi Markaziy bank tizimiga o'tishi banklar resurs bazasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli xalqaro amaliyotda ikki bosqichli (intermediated) CBDC modellariidan foydalanish va raqamli hamyonlar uchun limitlar joriy etish maqbul yechim sifatida qaraladi.

Raqamli pul tizimining eng muhim institutsional (tizimli) jihatlaridan biri uning korrupsiya va yashirin iqtisodiyotni qisqartirishdagi roli hisoblanadi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, to'lov operatsiyalarining raqamli shaklda amalga oshirilishi moliyaviy jarayonlarning to'liq qayd etilishini ta'minlaydi va davlat moliyaviy nazoratini kuchaytiradi. Bu esa soliq bazasini kengaytirish va budjet daromadlarini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, raqamli to'lovlar inson omilini qisqartirib, korrupsion sxemalar uchun mavjud bo'lgan imkoniyatlarni cheklaydi. Ayniqsa, davlat xaridlari, ijtimoiy to'lovlar va subsidiyalar tizimida raqamli pul tizimini qo'llash shaffoflikni oshirishga xizmat qiladi. Biroq mazkur ijobiy ta'sir samarali huquqiy baza va institutsional mexanizmlar mavjud bo'lgan taqdirdagina to'liq namoyon bo'ladi.

Xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli pul tizimlarini joriy etish bo'yicha turli yondashuvlar mavjud. Ayrim mamlakatlarda CBDC pilot loyihalar orqali sinovdan o'tkazilmoqda, boshqalari esa raqamli valyutani cheklangan sohalarida qo'llashni afzal ko'rmoqda. Xususan, Xitoy tajribasida raqamli yuan orqali tranzaksiyalarni real vaqt rejimida monitoring qilish soliq va moliyaviy intizomni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Yevropa mamlakatlarida esa raqamli yevro konsepsiyasi ehtiyotkorlik bilan ishlab chiqilmoqda. Yevropa Markaziy banki raqamli valyutani naqd pulga to'liq muqobil emas, balki uni to'ldiruvchi vosita sifatida ko'rib, bank tizimi barqarorligini saqlashga qaratilgan cheklovlar joriy etishni taklif qilmoqda. Ushbu tajribalar CBDCni joriy etishda bosqichma-bosqichlik va institutsional muvozanatni saqlash muhimligini ko'rsatadi.

Yuqoridagi tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli pul tizimini joriy etish iqtisodiy samaradorlikni oshirish, moliyaviy shaffoflikni ta'minlash va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, mazkur tizim korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashda muhim institutsional mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Biroq raqamli pul tizimining ijobiy ta'siri avtomatik tarzda yuzaga kelmaydi. Uning samaradorligi huquqiy tartibga solish, institutsional tayyorgarlik, bank tizimi barqarorligi va aholining raqamli moliyaviy savodxonligiga bevosita bog'liq. Shu sababli CBDCni joriy etish jarayoni ilmiy asoslangan, bosqichma-bosqich va muvozanatli yondashuvni talab qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari raqamli pul tizimini joriy etish zamonaviy moliya tizimini transformatsiya qilishga qaratilgan muhim institutsional islohot ekanini ko'rsatdi. Tahlil va xorijiy tajriba asosida raqamli pul

iqtisodiy munosabatlarda shaffoflikni oshirish, moliyaviy operatsiyalarni to'liq qayd etish hamda inson omilini qisqartirish orqali korrupsiya va yashirin iqtisodiyotni cheklashda samarali instrument bo'lishi mumkinligi aniqlandi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari raqamli pul tizimining ijobiy ta'siri uni faqat texnologik yangilik sifatida joriy etish bilan cheklanmasligini ko'rsatdi. Uning korrupsiyaga qarshi institutsional ahamiyati davlat boshqaruvi, moliyaviy nazorat va soliq ma'muriyatchiligi tizimlariga qay darajada integratsiya qilinganiga bevosita bog'liq. Ayniqsa, budget mablag'lari harakati, davlat xaridlari va ijtimoiy to'lovlar raqamli pul infratuzilmasi orqali amalga oshirilganda, korrupsion xavflarni sezilarli darajada qisqartirish imkoniyati yuzaga keladi.

Biroq Markaziy bank raqamli valyutasini (CBDC) joriy etish bank tizimi barqarorligi, kiberxavfsizlik va ma'lumotlar maxfiyligi bilan bog'liq muayyan xatarlarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli raqamli pul tizimini joriy etish ehtiyotkor, bosqichma-bosqich va ilmiy asoslangan yondashuvni talab qiladi. Bunday yondashuv raqamli pul tizimining iqtisodiy samaradorligini ta'minlash bilan birga, moliyaviy barqarorlikni saqlab qolishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, raqamli pul tizimi korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashda universal yechim emas, balki davlat boshqaruvi islohotlari, huquqiy tartibga solish va institutsional tayyorgarlik bilan uyg'un holda joriy etilganda samara beruvchi kompleks instrument sifatida baholanadi.

O'zbekiston uchun takliflar. Yuqoridagi xulosalar va xalqaro tajribadan kelib chiqqan holda, O'zbekistonda Markaziy bank raqamli valyutasini joriy etish bo'yicha quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, raqamli pul tizimini avvalo cheklangan pilot loyihalar orqali sinovdan o'tkazib, keyinchalik olingan natijalar asosida bosqichma-bosqich joriy etish zarur. Bu yondashuv tizimli xatarlarni kamaytirish va institutsional tayyorgarlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, raqamli pul tizimini davlat xaridlari, ijtimoiy to'lovlar, subsidiyalar hamda budget mablag'lari harakati bilan to'liq integratsiya qilish orqali korrupsion xavflarni qisqartirish mumkin.

Uchinchidan, raqamli pul orqali amalga oshiriladigan tranzaksiyalarni soliq organlari axborot tizimlari bilan uyg'unlashtirish yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish va soliq bazasini kengaytirishga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, raqamli so'mni joriy etishda tijorat banklari orqali amalga oshiriladigan ikki bosqichli (intermediated) modelni tanlash bank tizimi barqarorligini saqlash va depozitlar chiqib ketishi xavfini kamaytirish uchun muhim hisoblanadi.

Beshinchidan, raqamli hamyonlar bo'yicha hajm limitlari, foiz hisoblanmasligi kabi cheklavlarni belgilash orqali tijorat banklarining resurs bazasini himoya qilish mexanizmlarini joriy etish zarur.

Oltinchidan, aholi va tadbirkorlik subyektlarining raqamli moliyaviy savodxonligini oshirish, raqamli valyutadan xavfsiz foydalanish bo'yicha axborot-tushuntirish ishlari va o'quv dasturlarini yo'lga qo'yish raqamli pul tizimiga bo'lgan jamoatchilik ishonchini mustahkamlaydi.

Yettinchidan, raqamli pul muomalasini tartibga soluvchi huquqiy va institutsional bazani takomillashtirish, shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash hamda kiberxavfsizlik standartlarini kuchaytirish zarur. Shuningdek, raqamli so'mdan foydalanishda "cheklangan anonimlik" tamoyilini huquqiy jihatdan mustahkamlash maqsadga muvofiq.

Sakkizinchidan, raqamli so'mni joriy etish bo'yicha "yo'l xaritasi"ni xalqaro moliyaviy institutlar va yetakchi konsalting kompaniyalari tavsiyalari asosida ishlab chiqish hamda uni doimiy ravishda yangilab borish raqamli pul tizimini samarali joriy etishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Bank for International Settlements. (2020). Central bank digital currencies: Foundational principles and core features. BIS. <https://www.bis.org/publ/othp33.htm>
2. International Monetary Fund. (2020). Digital money across borders: Macro-financial implications (IMF Policy Paper). IMF. <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2020/10/17/Digital-Money-Across-Borders-Macro-Financial-Implications-49823>
3. International Monetary Fund. (2025). Evaluating the implications of central bank digital currency for financial stability (FinTech Notes). IMF. <https://www.imf.org/en/Publications/Fintech-Notes/Issues/2025/11/12/Evaluating-the-Implications-of-CBDC-for-Financial-Stability-571743>
4. European Central Bank. (2020). Report on a digital euro. ECB. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf
5. Ahnert, T., & Monnet, C. (2021). Central bank digital currency and bank intermediation (ECB Working Paper No. 2713). European Central Bank. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2713~91ddff9e7c.en.pdf>
6. World Bank. (2021). Central bank digital currency: Background technical note. World Bank Group. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/603451638869243764/pdf/Central-Bank-Digital-Currency-Background-Technical-Note.pdf>
7. Financial Stability Board. (2020). Regulation, supervision and oversight of "global stablecoin" arrangements. FSB. <https://www.fsb.org/2020/10/regulation-supervision-and-oversight-of-global-stablecoin-arrangements/>

8. Transparency International. (2021). Corruption risks in digital payments. Transparency International. <https://www.transparency.org/en/publications/corruption-risks-in-digital-payments>
9. People's Bank of China. (2021). Progress of research & development of e-CNY in China. PBoC. <http://www.pbc.gov.cn/en/3688110/3688175/4157443/index.html>
10. Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Ulug'ova Maftunabonu To'liqinovna. Rasmiy rivojlanish yordami (official development assistance, ODA) orqali O'zbekistonda davlat moliyasini boshqarish (Public Financial Management, PFM) tizimini takomillashtirish. Muhandislik va iqtisodiyot, 2025-yil, dekabr, № 12-son, 24-bet. <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=9026156213652527646&btnI=1&hl=ru>
11. Pulatov Dilshod, Kaxxarova Gulzara. Xorij tajribasi asosida O'zbekistonda davlat aktivlari bo'yicha interaktiv ma'lumotlar bazasini yaratish orqali budjet xarajatlarini tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytirish. Muhandislik va iqtisodiyot, 2025-yil, dekabr, № 12-son, 989-bet. <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=10467001680098841808&btnI=1&hl=ru>
12. Pulatov, Dilshod. Issues in development of state financial control in Uzbekistan. Perspectives of Innovations, Economics & Business, Volume 2, 2009. <https://www.pieb.cz> <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=12705978966325535035&btnI=1&hl=ru>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>